

Väittelyä

Modus obliquus

Professori Lauri Kettusen arvostelun johdosta

Professori Lauri Kettunen on Viiritäjän viime vihossa (1954 ss. 196—200) arvostellut pikku tutkielmaani »Viron ja liivin modus obliquuksen historiaa» (Suomi 106: 4). Lausun hänelle vilpittömät kiitokseni arvostelusta, joka on kirjoitettu suopeaan sävyyn siitä huolimatta, että arvostelija eräissä keskeisissä kysymyksissä on eri kannalla kuin minä. Prof. Kettusen kritiikki on mielestäni kuitenkin kovin yksipuolista siitä syystä, että se melkein kauttaaltaan on hänen aikaisemmin esittämiensä mielipiteiden puolustamista. Siksi saanekin vielä lyhyesti puuttua muutamiin pääkysymyksiin.

Arvostelijani pysyy siinä aikaisemmassa käsityksessään, että sellainen ilmaus kuin viron *isa tulevat koju* on syntynyt ellipsin tietä alkuperäisen predikaatin »luiskahtaessa» pois. Minäkin olen pitänyt ja pidän edelleen tätä selitystä mahdollisena, mutta olen tutkielmassani (ss. 41—43) koettanut osoittaa, että konstruktio on voinut syntyä toistakin tietä. Haluan vielä tässä toistaa sen käsityksen, ettei lauserakenteiden synty aina ole yksiselitteinen, vaan että uusi ilmaisutyyppi voi syntyä eri analogia- ym. tekijäin yhteisvaiikutuksenkin tuloksena.

Sen selityksen, että viron tyyppi *isa tulla koju* olisi syntynyt potentiaalista, olen tutkielmassani (ss. 19—40) osoittanut kestävämmäksi, ja Kettunen toteaa nyt, ettei tuo selitys ole häntäkään tyydyttänyt. Hän ei

myöskään näytä suorastaan vastustavan sitä Mägisten ja allekirjoittaneen käsitystä, että tämä tyyppi on syntynyt infinitiivirakenteesta *ütles olla, kuuldus tulla* jne., mutta samalla hän esittää uuden teorian: »*Isa võib tulla* (voi tulla, ehkä tulee) > *Isa tulla*». Voisikin sinänsä olla mahdollista, että sana *voib* elliptisesti katoaisi, mutta tältä pohjalta ei voida selittää *isa tulla*-tyypin nykyistä *funktio*a. Modus obliquushan ei osoita pelkkää epäilystä kuten esim. potentiaali tai jokin *voib tulla*, vaan se ilmaisee nimemenomaan, että kyseessä on jonkun toisen kertomukseen perustuva tieto.

Puolustaessaan sitä käsitystään, että II partisiipin käyttö modus obliquuksena (esim. *ta tulnud*) palautuisi tyyppiin *ta olla t. olevat tulnud*, tyytyy Kettunen selittelemään, miten tällainen kehitys olisi ollut *m a h d o l l i n e n*. Sen sijaan hän ei esitä mitään, mikä puhuisi minun selitystäni (*ta tulnud* < *ta oli t. on tulnud*, tutkielmani ss. 51—58) vastaan. Hän jättää myös jälleen huomioon ottamatta *ta tulnud*-tyypin nykyisen *funktio*n. Olen tutkielmassani osoittanut, että puheena oleva II partisiipin käyttö ei ole virossa sen paremmin kuin liivissäkään täysin rinnastettavissa muihin modus obliquus -tyyppeihin. Tyyppi *ta tulnud* ei siis funktioltaan vastaa tyyppiä *ta olla t. olevat tulnud*. Sen sijaan mainitunlainen II partisiippi kummassakin kielessä vastaa funktioltaan tarkoin eräitä perfektin ja pluskvamperfektin käyttötapoja ja

usein vuorotteleekin näiden tempusten kanssa ilman mitään funktioeroa. Tästä voidaan mielestäni tehdä vain se johtopäätös, että tällainen II partisiiipin käyttö virossa kuten liivissäkin palautuu perfektiin ja pluskvamperfektiin.

Tekijännimen käyttöä koskevasta selityksestäni on Kettunen saanut aiheen huomautukseen: »En hyväksy tapaa, että hypätään vierasta vaikutusta etsimään, ennen kuin omasta kielikunnasta aukeavat selitysmahdollisuudet on tyhjennetty.» Onko tämä ymmärrettävä niin, ettei vierasta vaikutusta ollenkaan tarvitse ottaa lukuun, jos omasta kielikunnasta löytyy vaikkapa heikkokin selitysmahdollisuus? Tätä ei arvostelijani sentään liene tarkoittanut. Ainoa tieteellinen asenne on tietenkin sellainen, että aina valitaan se selitys, jonka puolella ovat painavimmat argumentit. Tässä tapauksessa painavimmat argumentit mielestäni puoltavat sitä käsitystä, että kyseessä on lätin vaikutus, kuten tutkielmassani esitetään. Tietenkin voidaan Kettusen tavoin kuvitella, että joskus olisi ollut olemassa »tekijännimirakenne» näin lapsen imijän jne., koska on ollut vastaavanlainen partisiippirakenne ja koska tekijännimen funktiot muuten ovat olleet osittain samat kuin partisiiipin. Ei kuitenkaan voida sivuuttaa sitä tosiasiaa, että partisiippirakenne todella tavataan useimmissa ims. kielissä, kun taas »tekijännimirakenteesta» ei missään ole jälkeäkään. Kun ei voida selittää, miksi oletettu »tekijännimirakenne» olisi jäljettömiin kadonnu. partisiippira-

kenteen säilyessä, täytyy Kettusen selitystä tosiaan pitää hatarapohjaisena. Jos sen sijaan otetaan huomioon lätin vaikutus, jota liivissä tunnetusti on paljon, näyttää tekijännimen käyttö modus obliquuksena selittyvän luontevasti. Tähän viittaa sekin, että tämä käyttö rajoittuu juuri liiviin (ja lisäksi suppealle virolaiselle reuna-alueelle, johon se on liivistä levinnyt). Tietenkin on otettava lukuun se mahdollisuus, että lätin kielen tuntijat — jollaisena en suinkaan pyri esiintymään — voisivat tuoda esiin tätä selitystä vastaan puhuvia näkökohtia, mutta toistaiseksi ei sellaisia ole esitetty. Se Kettusen siteeraama P. Arumaan käsitys, että lätin tekijännimen käytössä on ims. vaikutusta, ei ole millään tavalla ristiriidassa sen tutkielmassani (s. 49) esitetyn selityksen kanssa, että lätin partisiiipin preesens on vaikuttanut liivin tekijännimen käyttöön. — En muuten tullut tutkielmassani ottaneeksi kantaa siihen, onko tekijännimeen perustuva modus obliquus viroon levinnyt Kuurinmaan vai Salatsin liivistä, koska tällä kysymyksellä ei siinä yhteydessä ollut merkitystä. Mägiste ja Kettunen saattavat hyvinkin olla oikeassa pitäessään Salatsin liiviä tämän vaikutuksen lähtökohtana.

Olen tässä joutunut toistamaan runsaasti sellaistaikin, mikä on jo tutkielmassani sanottu. Ehkäpä näistä riveistä kuitenkin on Virittäjän lukijoille jotakin apua heidän muodostaessaan itselleen käsitystä kiistanalaisista kysymyksistä.

OSMO IKOLA